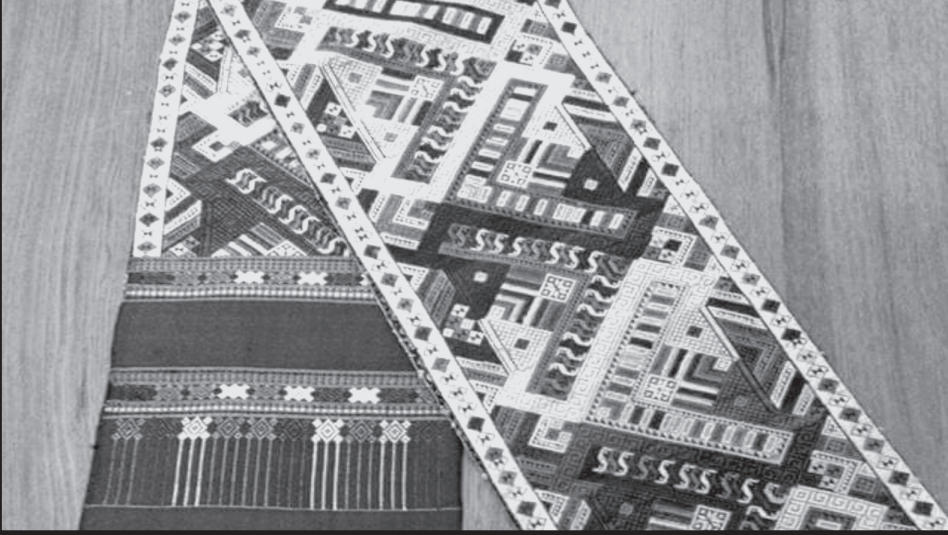

04

อนุภาคสิ่งของและปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองในสินไซลาว กับสินไซลาวดวงเดือน*

The Motifs and Interaction of the Politics
in Sinsai Lao Literature with the Sinsai Lao
Duangduan

พิตสะพงษ์ วงพะจัน**

ดร. ปฐม หงษ์สุวรรณ***

Phitsaphong Vongphachan

Dr. Pathom Hongsuwan

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง สินไซ: บทบาทหน้าที่และปฏิสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดี
มรดกกับสังคมวัฒนธรรมลาว ของการศึกษาในระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** นิสิตปริญญาเอกสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

*** รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และประธานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้ คือเพื่อศึกษาอนุภาคสิ่งของในวรรณคดีเรื่องสินไซลาวที่มีปฏิสัมพันธ์กับสินไซลาลาวดวงเดือน โดยอาศัยกรอบแนวคิดอนุภาคและแนวคิดสหบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. อนุภาคสิ่งของในวรรณคดีเรื่องสินไซลาวปรากฏอนุภาคย่อยแปรเปลี่ยน เมื่อวรรณกรรมเรื่องเดียวกันได้รับการนำเสนอในสินไซลาลาวดวงเดือน อนุภาคสิ่งของในสินไซลาลาวดวงเดือนสะท้อนให้เห็นว่า ผู้แต่งได้เชื่อมโยงอนุภาคสิ่งของของนางสุมณฑาเข้ากับมิติการเมือง ผ่านภาพของพรรคและรัฐบาล อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นตัวบทสินไซลาวที่มีปฏิสัมพันธ์กับสินไซลาลาวดวงเดือน ผ่านเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ทางการเมือง คือการกอบกู้เอกราชของประเทศชาติ รวมถึงการสื่อความหมายทางการเมืองในธงประจำพรรคของพรรคปฏิวัติประชาชนลาว ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์รวมชาติบ้านเมืองในนามของพรรคและรัฐบาล 2. อนุภาคสิ่งของทั้งในสินไซลาวและสินไซลาลาวดวงเดือนต่างแสดงให้เห็นอนุภาคย่อย ปฏิสัมพันธ์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและการเมืองในตัวบทสินไซลาว ทั้งตัวละครเอก สีโห สังข์ทอง เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกาย และเหตุการณ์แย่งชิงของตัวละครนางสุมณฑาได้รับการปรับเปลี่ยนและเสริมสร้างให้มีมิติทางการเมือง และภาพของความมั่นคงทางการเมืองของลาวเมื่อวรรณกรรมสินไซไปอยู่ในลาลาวดวงเดือน

ลักษณะเช่นนี้ไม่พบในวรรณกรรมสินไซอื่นๆ ในประเทศไทย ดังนั้นจึงเป็นมิติสำคัญที่สะท้อนให้เห็นทั้งปฏิสัมพันธ์ของเรื่องสินไซในลาว และการประกอบสร้างอนุภาคของเรื่องสินไซลาวกับสินไซลาลาวดวงเดือน รวมถึงภาพสะท้อนมิติทางวัฒนธรรมของชาวลาว และการเมืองลาวได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: อนุภาค, ปฏิสัมพันธ์, การเมือง, วรรณคดีสินไซลาว, สินไซลาลาวดวงเดือน

A b s t r a c t

The purpose of this article is to study object-related motifs in the literature of Sinsai Lao, which interact with Sinsai Lao Duangduan based on the concept of motifs and the concept of interaction.

The results of this research are as follows: 1. The object-related motifs in the literature of Sinsai Lao which appear in Sinsai Lao Duangduan, they were changed into other motifs. The object-related motifs in Sinsai Lao Duangduan reflect the author's findings of a linkage between Nang Soumountha's motifs and the political dimensions in the form of party and government and the interaction of Sinsai Lao literature with Sinsai Lao Duangduan in the form of historically political events such as fighting for the independence of the nation and reflecting the political meanings through the Lao People's Revolutionary Party's flag which is a symbol of unifying the nation on behalf of the party and government; 2. The object-related motifs in both the literature of Sinsai Lao and the Sinsai Lao Duangduan reflect the sub-motif, the interaction, and cultural and political meanings in the text of Sinsai Lao. When the main characters such as Siho and Sangthong, clothing, costumes, and fighting for Nang Soumountha in the literature of the Sinsai Lao appear in Sinsai Lao Duangduan, they are changed and modified for having political dimension and the image of political stability in Laos.

These are not found in other literatures of Sinsai Thai in Thailand. Therefore, it is an important dimension that reflects the interaction and creation of motifs in both Sinsai Lao literature and Sinsai Lao Duangduan as well as systemically reflecting Lao cultural dimension and Lao politics.

Keywords: motif, interaction, political, Sinsai Lao Literature, Sinsai Lao Duangduan

บทนำ

สินไซ นับว่าเป็นวรรณคดีโบราณของลาว เป็นวรรณคดีประเภทร้อยกรองที่เขียนขึ้นมาในสมัยอาณาจักรลาวล้านช้างมีความเจริญรุ่งเรือง ถือเป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมอย่างสูงสุดและถูกนำเสนอในหลายรูปแบบ เช่น สร้างเป็นตำราเรียน แต่งเป็นเรื่องสั้น เป็นบทละคร เป็นภาพวาด รูปแกะสลัก รูปปั้นลอยตัว ใช้เป็นชื่อสถานที่ต่างๆ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่าวรรณคดีเรื่องสินไซมีความสำคัญและมีบทบาทในสังคมลาวปัจจุบันมากกว่าวรรณคดีลาวเรื่องอื่นๆ และเรื่อง “สินไซ” ยังเป็นวรรณคดีเอก และเป็นวรรณคดีเพื่อชีวิตที่ผิวนานอยู่ในวิถีชีวิตชาวลาว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคนลาวเชื่อถือกันว่าเรื่องสินไซเป็นวรรณคดีชิ้นเอก เป็นวรรณคดีขาดเรื่องสำคัญ และเป็นวรรณคดีที่มีต้นกำเนิดร่วมชาติพันธุ์ของบรรดาผู้คนในชุมชนลุ่มน้ำโขง ต่างให้ความนิยมชื่นชอบวรรณคดีเรื่องดังกล่าวนี้เป็นอย่างมาก ในหมู่ชาวลาวถือกันว่าเรื่องสินไซเป็นวรรณคดีชั้นเลิศของลาวและเป็นเลิศกว่าวรรณคดีเรื่องอื่นๆ ในบรรดาวรรณคดีที่เขียนในสมัยประวัติศาสตร์ลาวล้านช้าง (บัวลี ปะพาพันธ์, 15 กันยายน 2560: สัมภาษณ์) วรรณคดีเรื่องสินไซ เป็นวรรณคดีที่สำคัญ และเป็นวรรณคดีเพื่อชีวิต ที่แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตชาวลาว กล่าวคือผู้คนสองฝั่งโขงทั้งไทยในภาคอีสานและลาวต่างให้ความนิยมและชื่นชอบเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ผู้แต่งยังได้บรรจุใช้ศัพท์ทางวรรณคดีอันงดงามไพเราะ และมีการเจียระไนการแต่งศัพท์เข้าทำนองอย่างถูกต้องตามหลักของคำประพันธ์

ฉันทลักษณ์ของวรรณคดีลาวตั้งแต่ต้นเรื่องจนถึงปลายเรื่อง ลักษณะเด่นเช่นนี้เองทำให้เรื่อง “สินไซ” กลายเป็นวรรณคดีที่ติดเลิศจึงเรื่องหนึ่ง และได้รับความนิยมชมชอบอย่างกว้างขวางจากคนลาวทุกชนชั้น ทุกท้องถิ่น ทุกยุคสมัย (บ่อแสงคำ วงดาลา และคณะ 1987: 247-248)

ทองคำ อ่อนมะนิสอน (2011: 1-2) ได้กล่าวว่า “มนต์เสน่ห์ที่เป็นแรงดึงดูดให้ผู้อ่านหลงใหลในความงาม ความสนุกสนานของสินไซ เกิดจากโครงสร้างของเรื่อง เนื้อเรื่องศิลปะการประพันธ์ เหตุผล ศีลธรรม ความคิดที่ผ่านการกลั่นกรองอย่างละเอียดลึกซึ้งถี่ถ้วน ภาษาวิ ลีลากลอนแบบอักษรสังวาส การเว้นวรรคตอน สัมผัสในสัมผัสนอกที่สอดแทรกกลมกลืนกัน พร้อมทั้งจังหวะทำนองตามหลักการฟ้องเสียงเอกโทอย่างเคร่งครัด ทุกศัพท์สำนวนล้วนแต่มีความหมายสมบูรณ์ กระชับแจ่ม ชัดเจน เหมาะสมกับการถูกหล่อหลอมจากเบ้าหล่อทางปัญญาระดับชั้นยอด นี่แหละคือจุดเริ่มต้นพลังที่ทำให้ความเป็น ‘เอก’ ของเรื่องสินไซไหลแทรกซึมเข้าสู่ส่วนลึกของหัวใจผู้อ่านทุกๆ คน” ข้ออธิบายของทองคำ อ่อนมะนิสอน ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เรื่องสินไซคือวัฒนธรรมทางสติปัญญาอันประเสริฐเลิศล้ำเรื่องหนึ่งที่จะต้องอนุรักษ์ ปกปักรักษาถ่ายทอด และสืบทอดคุณค่าทางด้านจิตใจนี้ไว้เพื่อมอบเป็นมรดกตกทอดให้แก่อนุชนคนลาวยุคใหม่ และเรื่องสินไซยังเปรียบเสมือนสายเลือด และเป็นลมหายใจของคนลาว กล่าวคือเรื่องสินไซมีคุณค่า มีบทบาทและอิทธิพลต่อความเป็นไปของผู้คนชาวลาว

ล้านช้าง โดยได้แสดงออกผ่านทั้งในแง่ของวรรณศิลป์ หลักคำสอน และเนื้อเรื่องที่เป็นที่ติดอกติดใจชาวลาว ลักษณะของบทบาทเรื่องสินไซนี้เองเป็นกระบวนการของกระแสของตัวบทสินไซที่ได้ไหลแทรกซึมเข้าสู่ส่วนลึกของหัวใจผู้อ่านผู้ฟัง และมีอิทธิพลต่อคุณค่าทางจิตใจอย่างยิ่ง เมื่อเป็นดังนี้จึงควรตั้งข้อสังเกตไว้ในที่นี้ว่า เรื่องดังกล่าวมีพลังแรงกล้าต่อความนิยมชมชอบของชาวลาวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อนึ่ง เรื่องสินไซเป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมจากผู้ฟังมาก เพราะเชื่อกันว่า ท้าวสินไซเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ลงมาอุบัติที่เมืองเป็งจาลเพื่อใช้ชาติ (สิลา วีระวงส์ 1969: 1) และประชาชนชาวลาวเองก็เชื่อกันว่าวรรณคดีเรื่องดังกล่าวมีในพระไตรปิฎกเป็นวรรณคดีชาดกจริงๆ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะปรากฏความว่า สินไซเป็นวรรณคดีที่มีเนื้อหาสาระและคติธรรมสอนใจ เรื่องราวสินไซยังได้สะท้อนให้เห็นการเคารพนับถือประเพณีที่เป็นรากเหง้าดั้งเดิมของสังคมลาวอีกด้วย ผู้ที่ละเมิดประเพณี เป็นต้นว่า ลักพาลูกสาวของชาวบ้านไปโดยไม่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้อง สังคมลาวถือว่าเป็นพฤติกรรมไม่ดี น่าจะก่อให้เกิดความขัดแย้งตามมา ดังปรากฏว่าตัวละครพญายักษ์กุมภภนต์เป็นผู้ละเมิดกติกาของสังคม จึงได้รับผลและถูกลงโทษอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (บ่อแสงคำ วงดาลา และคณะ 1987: 252) เมื่อเป็นเช่นนี้สังเกตได้ว่า สินไซเป็นวรรณคดีเอกและเป็นนิทานธรรมเรื่องสำคัญที่ให้ความรู้หลากหลายมิติ และเป็นที่ยอมรับกันมากในหมู่ชาวลาว วรรณคดีเรื่องดังกล่าวเป็นวรรณคดีมรดกชิ้นเอกคล้ายกับเรื่องรามเกียรติ์ของไทยที่มีผู้นิยมกันมากทั้งในหมู่ชนชั้นสูง และประชาชนทั่วไป

วรรณคดีเรื่องสินไซ ยังมีเนื้อหาบางส่วนที่พรรณนาภาพต่างๆ ได้ดีถึงแม้ว่าจะพรรณนาเป็นเรื่องแบบนิยายเพลินจิต (มหัศจรรย์) ขณะเดียวกันก็มีลักษณะสังธรรมอย่างลึกซึ้ง และได้สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมในยุคสมัยนั้น แสดงให้เห็นการชิงดีชิงเด่นในวงศ์ตระกูล ในสังคมที่ขาดความยุติธรรม และมีการต่อสู้ของชนชั้น ส่วนผู้ที่ต้องการอิสรภาพก็ต้องต่อสู้เพื่ออิสรภาพและความเป็นธรรม ดังนั้นผู้แต่งจึงอ้างอิงเข้ากับสังคมสมัยนั้น เพื่อ

สร้างตัวละครที่มีหลายสีสัน หลายระดับต่างกัน พิเศษคือการสร้างตัวละคร สินไซเป็นตัวละครเอกในเรื่อง เป็นบุคคลอุดมคติของชนชั้นศักดินา เป็นผู้ที่ ปฏิบัติตามคำสั่งของชนชั้นศักดินาตั้งแต่ต้นจนจบแล้วได้รับคำชมเชยและถูก ยกขึ้นในวงศ์ตระกูลศักดินา ตรงกันข้ามถ้าใครฝ่าฝืนคำสั่ง เอาตัวรอดเป็น ยอดดีผู้นั้นก็จะถูกลงโทษ อาจกล่าวได้ว่าสภาพสังคมในสมัยศักดินาเป็น ภาพสะท้อนแนวคิดภายในเนื้อเรื่องสินไซได้อย่างครบถ้วน โดยได้สะท้อน ให้เห็นชีวิตตัวจริงของสังคมศักดินา โดยเฉพาะในขอบเขตวงการศักดินา ชั้นสูงที่เต็มไปด้วยความเสื่อมโทรม เต็มไปด้วยสิ่งที่ไม่เป็นธรรม และข้อขัดแย้งในการชิงดีชิงเด่นกันด้วยการสร้างภาพภายนอก และภาพในจิตใจได้ดี (บัวลี ปะพาพันธ์, 15 กันยายน 2560: สัมภาษณ์) ผู้แต่งได้ทำให้เรื่องสินไซ สำเร็จผลอย่างงดงามในแง่ที่กล่าวแล้ว ผู้แต่งยังได้สร้างให้ตัวละครเอกเป็น ภาพตัวแทน (representation) ของความติงามและศีลธรรมได้อย่างเด่นชัด มีคุณสมบัติของคนดีและสินไซได้แสดงออกถึงความปรารถนาของสังคม ลาวสมัยดังกล่าว เคียงคู่กับตัวละครเอกฝ่ายชายที่เป็นบุคคลอุดมคติคือ สินไซ สังข์ทอง สีโห แล้ว ตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด และ ถือเป็นตัวละครที่ทำให้เกิดปมสำคัญของเรื่องคือนางสุมณฑา ผู้เป็น สัญลักษณ์แห่งสันติภาพ และอธิปไตยของประชาชนชาวนครเป็งจาลที่ถูก พญายักษ์กุมภภณฑ์ลักพาตัวไป (บัวลี ปะพาพันธ์, 5 มกราคม 2561: สัมภาษณ์) ควรตั้งข้อสังเกตได้ว่า วรรณคดีเรื่องสินไซไม่เพียงแต่เล่า และใช้เทศน์กันใน หมู่ชาวลาวเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏว่าสินไซได้กลายเป็นบทกลอนลำลาว ดวงเดือนเรื่องสำคัญที่อยู่ในลาว ซึ่งสำนักพิมพ์จำหน่าย สปป.ลาว (1981) ได้รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ “เสียงประชาชน” มาจัดพิมพ์ไว้เป็นเล่ม ปรากฏ ข้อมูลสำคัญคือ สินไซได้เป็นวรรณคดีเรื่องสำคัญที่ใช้เล่าและเล่ากันในลาว และเป็นที่น่าชื่นชอบมาก หากแต่เมื่อสินไซไปปรากฏเป็นกลอนลำได้ปรับ เปลี่ยนชื่อเป็น “ลาวดวงเดือน” ซึ่งถือกันว่าเป็นกลอนลำเรื่องสำคัญของ ลาวอีกเรื่องหนึ่ง ประเด็นสำคัญที่ควรอธิบายไว้ในที่นี้คือกลอนลำลาวดวง เดือนมีที่มาจากสินไซลาว หากแต่ได้มีการปรับแบบเรื่อง และปรับเปลี่ยน

อนุภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุภาคสิ่งของตัวละครนางสุมณฑา และคงถือกันว่าเป็นวัตถุสิ่งของเครื่องประดับที่ต้องนำติดตัวไปตลอดไม่ให้ห่างกาย เพราะสังเกตได้ว่า สินไชไม่ได้ห้ามปรามนางสุมณฑา หากแต่ยอมให้นางไปเก็บเอาวัตถุสิ่งของ 3 สิ่ง คือ ผ้าสไบ ปิ่นปักผม และข้อ

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การลักพาตัวนางสุมณฑาซึ่งเป็นอาหญิงของสินไชไป ทำให้สินไชต้องออกตามหาอากลับนครเป้งจาล ความในวรรณคดีเรื่องสินไช ตอนตามนางสุมณฑากลับนครเป้งจาลนี้เองเป็นตอนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นมิติทางครอบครัวของตัวละคร เพราะความปรากฏว่าขณะที่สินไชจะเชิญนางสุมณฑากลับนครเป้งจาล ทำให้นางสุมณฑาเกิดความทุกข์เวทนาสาหัสที่ต้องจากพญายักษ์กุมภภณฑ์ ความตอนดังกล่าวนี้เองทำให้นางต้องอาลัยอาวรณ์ ทั้งเป็นห่วงว่าสินไชจะทำร้ายพญายักษ์กุมภภณฑ์ จนทำให้นางสุมณฑาต้องสร้างทำอุบายลี้มวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว นัยหนึ่งก็เพื่อประวิงเวลาที่จะเตือนให้พญายักษ์กุมภภณฑ์รู้สึกตัว เพราะขณะนั้นพญายักษ์กษัตริย์ของสินไชสะกดให้หลับ เพื่อที่จะเห็นหน้าสวามีต่างเผ่าพันธุ์ครั้งสุดท้ายก่อนที่จะกลับนครเป้งจาล ปมเรื่องดังกล่าวเป็นปมเรื่องที่นำสังเกตว่า 1) แม้ว่าตอนแรกนางสุมณฑาไม่เต็มใจจะอยู่ร่วมกับพญายักษ์กุมภภณฑ์ แต่กลับพบว่าเมื่อพญายักษ์กุมภภณฑ์มีภัย นางกลับแสดงให้เห็นความห่วงใยของเพศหญิงที่มีต่อสวามีต่างเผ่าพันธุ์ของตนเอง 2) การสร้างเป็นลี้มวัตถุสิ่งของของนาง แง่หนึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มีมาใช้ในการเอาตัวรอด แต่อีกแง่หนึ่งอาจสื่อให้เห็นว่าเพศหญิงกับสิ่งของเครื่องประดับเป็นของคู่กัน เพราะจะสังเกตว่าสิ่งที่นางสุมณฑาอ้างว่าลี้มแล้วแต่เป็นของใช้สำหรับผู้หญิง เช่น ข้อผม ผ้าสไบ และปิ่นปักผม เป็นต้น และ 3) วัตถุสิ่งของเช่นนี้ควรถือเป็นอนุภาคสิ่งของตัวละครที่สำคัญ เพราะปรากฏข้อมูลว่าเมื่อวรรณคดีเรื่องสินไชลาวเข้าไปสู่ลาลาวดวงเดือน กลับพบว่ามี การปรับอนุภาค ตัวละคร เหตุการณ์ สิ่งของที่นางสุมณฑาสร้างลี้ม มิติเช่นนี้อาจจะสื่อให้เห็นถึงการปฏิสัมพันธ์ของตัวบทวรรณคดีของชาติเรื่องหนึ่ง ที่ไปมีบทบาทหรือได้รับการเล่าใหม่ ผ่านพื้นที่ใหม่ ผ่านผู้ฟังกลุ่มใหม่ หรือใน

บริบทใหม่ ลักษณะเช่นนี้เป็นแง่มุมที่สำคัญสำหรับอนุภาคของนิทานหรือวรรณคดีเรื่องหนึ่งๆ ที่ไปมีบทบาทหรือไปมีส่วนสัมพันธ์กับผู้คนพื้นที่อื่น ดังนั้นบทความนี้จะเน้นศึกษาอนุภาคและ/หรือปฏิสัมพันธ์ตัวละคร เหตุการณ์ วัตถุสิ่งของตัวละครในวรรณคดีสินไซลาวกับสินไซในลำลาวดวงเดือน และในเบื้องต้นจะอธิบายผ่านแนวคิดอนุภาค ดังต่อไปนี้

1. อนุภาควัตถุสิ่งของตัวละคร

อนุภาค (motif) หมายถึงองค์ประกอบเล็กๆ ในนิทานที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษซึ่งทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อ อนุภาคแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1. ตัวละคร ได้แก่ ตัวละครที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะพิเศษ อาจเป็นคน สัตว์ อมมนุษย์ ต้นไม้ เช่น แม่เมด ยักษ์ นางฟ้า กินรี แม่เลี้ยงใจร้าย คนหลังค่อม แมวพูดได้ 2. วัตถุสิ่งของ ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่มีลักษณะพิเศษ หรือแปลกพิสดาร เช่น ตะเกียงวิเศษ ดาบวิเศษ ไม้เท้าวิเศษ 3. เหตุการณ์ หรือพฤติกรรม ได้แก่ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมที่มีลักษณะพิเศษ เช่น การแปลงร่าง การสาปคนทั้งเมืองให้หลับ น้ำท่วมโลก นกประหลาดจับคนกิน (ประคอง นิมมานเหมินท์ 2543: 38) ส่วนในทางคติชนวิทยา อนุภาค หมายถึง หน่วยย่อยในนิทานที่ได้รับการสืบทอด และดำรงอยู่ในสังคมหนึ่งๆ เหตุที่ได้รับการสืบทอดเพราะมีความไม่ธรรมดา มีความน่าสนใจทางความคิด และจินตนาการ อนุภาคอาจเป็นตัวละคร วัตถุสิ่งของ หรือพฤติกรรมของตัวละคร หรือเหตุการณ์ในนิทาน เช่น มนุษย์สร้างโลก ม้าเหาะได้ น้ำเต้าหรือของวิเศษ เป็นต้น (ศิริพร ณ ถลาง 2552: 40) เมื่อพิจารณาข้อคิดเห็นเรื่องอนุภาคแล้วจะพบว่า อนุภาคเป็นสิ่งที่สากลที่มีอยู่ทั่วไปในเรื่องเล่า หรือนิทานพื้นบ้านหลายๆ แห่งในโลก ซึ่งเกิดจากความคิดและจินตนาการ เมื่อเป็นเช่นนี้ อนุภาค ตัวละคร เหตุการณ์ สิ่งของที่พบทั้งในวรรณคดีสินไซลาว และวรรณคดีสินไซลำลาวดวงเดือนจึงเป็นอนุภาคที่มีมุมมองน่าสนใจอีกแง่หนึ่ง การปรับใช้ตัวละคร เหตุการณ์ วัตถุสิ่งของตัวละครให้เข้ากับบริบททางการเมือง อาจเป็นไปได้ที่วรรณคดีสินไซลาวอาจมีปฏิสัมพันธ์กับสินไซ

ลำลาวดวงเดือน และได้มีการปรับเปลี่ยนเหตุการณ์ ตัวละคร วัตถุสิ่งของ ตัวละครภายใต้เงื่อนไขบางอย่าง ซึ่งในแง่นี้อาจมีมุมมองที่ควรตั้งข้อสังเกต และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เรื่องสินไชลาวและสินไชลำลาวดวงเดือน มีอนุภาคที่น่าสนใจ ทั้งอนุภาคด้านตัวละคร อนุภาคด้านวัตถุสิ่งของ และอนุภาคด้านเหตุการณ์ซึ่งมีลักษณะคล้ายกัน แต่ในบทความนี้ผู้วิจัยศึกษา อนุภาค เหตุการณ์ วัตถุสิ่งของตัวละครสินไช สีโห สังข์ทอง นางสุมณฑาในสินไชลาวกับสินไชลำลาวดวงเดือน เพราะเห็นได้ว่าเรื่องราววรรณคดีสินไช ไม่เพียงแต่อ่าน เล่า และปรับใช้ในบริบทสังคมลาวเท่านั้น หากแต่ปรากฏว่าวรรณคดีเรื่องเดียวกันนี้ไปปรากฏในลำลาวดวงเดือนในลาวอีกด้วย ดังนั้น อนุภาค ตัวละคร เหตุการณ์วัตถุสิ่งของตัวละคร จึงควรจะวิเคราะห์ เชื่อมโยงให้เห็นทั้งการเดินทางของนิทาน และการปรับใช้อนุภาคสำหรับลำลาวดวงเดือน ผู้รับวรรณคดีสินไชในลาว ดังจะอธิบายถึงต่อไป

2. อนุภาควัตถุสิ่งของของนางสุมณฑาในสินไชลาว

นางสุมณฑาเป็นผู้มีน้ำใจที่บริสุทธิ์ต่อลูกและสามี มีความรักต่อมนุษย์ และสัตว์ประเภทต่างๆ นอกจากจะเป็นสตรีผู้มีกิริยานุ่มนวลอ่อนหวาน มีนิสัยรักความสวยงาม รักเสน่ห์แห่งกลิ่นหอมของดอกไม้ นานาพันธุ์ รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันมีชีวิตชีวา นางมักจะนำพวงมาลัย ดอกไม้สด มาอบผิวอยู่ทุกวัน นอกจากนี้นางยังชอบแต่งตัวด้วยผ้าสไบ ปิ่นปักผม และช้องผม ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายประจำตัวของนางที่จำเป็นและขาดไม่ได้ จากตัวบทจะเห็นว่านางสุมณฑาได้ทำอุบายว่าลิ้มสิ่งของจำเป็นสามอย่างเพื่อประวิงเวลา อีกนัยหนึ่งก็เพื่อที่จะปลุกพญายักษ์กุมภภณฑ์เพื่อบอกเหตุร้ายและอันตรายที่กำลังจะมาถึงตัว มาเป็นการต่อรองกับสินไช มิติที่สำคัญคือ อนุภาคสิ่งของที่นางทำเป็นลิ้มเพื่อกลับไปบอกเหตุกับพญายักษ์กุมภภณฑ์ ตัวบทวรรณคดีแสดงให้เห็นว่า นางสุมณฑาใช้สติปัญญา และความฉลาดไหวพริบเพื่อปลุกพญายักษ์กุมภภณฑ์ โดยบอกว่านางลิ้มสิ่งของถึงสามครั้ง ความดังนี้

ขอหลานแก้ว
นางก็ฮ้อยฮ้ำให้

คีนเอาสามเหล่า
เสียงซ้อยสั่งผัว

(สิลา วีระวงส์ 1969: 194)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางสมุณฑาอ่อนวอนขอร้องสินไซ อีกทั้งยังร้องให้ด้วยความทุกข์ทรมานที่จะต้องพลัดพรากจากพญายักษ์กุมภกันท์ นางจึงต้องขอสินไซเพื่อที่จะกลับมาสั่งเสียสวามียักษ์ (สิลา วีระวงส์ 1969: 195) ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้นางลืมของ ซึ่งสิ่งของที่นางสมุณฑาลืมถือเป็นสิ่งสำคัญ และอาจจะถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงลาวอีกด้วย ซึ่งในหมู่ชาวลาวนิยมเรียกผ้าสไบว่า “ผ้าเปียง” เพราะอาศัยสังเกตการพาดเฉวียงบ่าลงมา ซึ่งผ้าสไบนี้เองอาจจะเป็นอนุภาคสิ่งของที่มีลักษณะสื่อความให้เห็นถึงความห่วงใยสวามีและห่วงสิ่งของ ซึ่งเป็นวัตถุสัญลักษณ์ของผู้หญิงลาวที่จะนิยมพาดผ้าสไบ แม้ในยามไปวัด หรือช่วงพิเศษ ดังนั้นมิติผ้าสไบจึงเป็นอนุภาคที่มีความสำคัญ และมีความหมายที่ควรอธิบายไว้

2.1 ผ้าสไบ

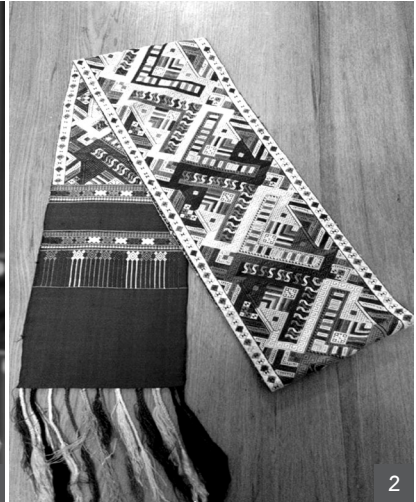
ทองคำ อ่อนมะนิสอน (1992: 245) ให้ความหมายสไบว่า ผ้าแพรถือของผู้หญิงใช้สำหรับเปียงบ่าเวลาไปงานบุญและพิธีสำคัญต่างๆ ผ้าสไบ ผ้าแพรหรือแพรเปียง เช่นในวรรณคดีสินไซว่า “จัดริบร้อน คำเค่งใสแสรง นางก็กลัวตายผัน แผ่นสไบตึงได้ มือขวางเกี้ยว กุมพันทั้งฟ้ง” (สิลา วีระวงส์ 1969: 194) จากคำนิยามของ ทองคำ อ่อนมะนิสอน จะเห็นว่า ผ้าสไบเป็นผ้าที่สำคัญ บัวลี ปะพาพัน กล่าวว่า ผ้าสไบคือผ้าที่ทำด้วยไหมทอง ไหมเงิน หรือฝ้ายให้เป็นลวดลาย หรือมีรูปเป็นดอกไม้ มีลักษณะเป็นแถบยาว และมีผ้าซิบในอีกชั้นหนึ่ง ใช้ห่มพาดไหล่ของผู้หญิงโดยห่มสะพายเฉียงทับบ่าซ้าย ใช้เพื่อปกปิดผิวกาย และเพื่อความสวยงาม ในสมัยโบราณผู้หญิงลาวในวัยเด็กจะไม่ห่มผ้า พอโตขึ้นเริ่มเป็นสาวจะห่มสไบเพื่อคลุมผิวนื้อมิให้ขายได้ได้แอบมอง พอระยะต่อมามีเสื้อผ้าใส่ปกปิดผิวนื้อ ผ้าสไบที่ใช้ห่มก็เปลี่ยนแปลงเป็นผ้าสไบที่ใช้ในงานแต่ง หรืองานประเพณีต่างๆ การ

หม่มสไบเป็นเครื่องแต่งกายของคนลาวอย่างหนึ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในอดีตจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นธรรมเนียมและประเพณีสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ดังนั้น สไบจึงเป็นผ้าที่จำเป็นสำหรับผู้หญิงลาวทุกคนต้องมีไว้ในเวลางานบุญ งานประเพณีต่างๆ และผู้หญิงยังให้ความสำคัญในการแต่งกายด้วยการห่มผ้าสไบเป็นอย่างมาก จนทำให้มีความเชื่อว่า ถ้าหญิงใดเข้าวัด หรือเข้าร่วมในงานประเพณีหากไม่ห่มผ้าสไบจะทำให้หน้าอกหย่อนคล้อย (คำผุย พนลือชา, 5 มกราคม 2561: สัมภาษณ์) จากความเชื่อสะท้อนให้เห็นว่าการห่มผ้าสไบเป็นการแต่งกายให้เรียบร้อยสวยงาม เพื่อเป็นการเคารพพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ จนกลายเป็นอัตลักษณ์การแต่งกายของผู้หญิงลาวที่แต่งกายด้วยการ “นุ่งซิ่น เกล้าผม เบี่ยงแพร” คือ นุ่งผ้าซิ่นหรือผ้าถุง เกล้ามวยผม ห่มผ้าสไบแพร ลักษณะเช่นนี้เป็นภาพลักษณ์อย่างหนึ่งที่สำคัญของผู้หญิงลาว ซึ่งยังปรากฏให้เห็นได้แม้ในสังคมลาวปัจจุบัน การใช้ผ้าสไบของผู้หญิงลาวมีลักษณะสำคัญที่ตรงกับภาพลักษณ์ของนางสุมณฑา ตัวละครหญิงที่สำคัญในวรรณคดีสินไซ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะปรากฏว่า เมื่อสินไซอ่อนนอนแถมบังคับให้นางกลับนครเป้งจาล ปรากฏว่านางมีความเป็นห่วงและอาลัยรักที่พญายักษ์กุมภภณฑ์มีต่อนาง และนางได้สร้างทำเป็นสิ่งของ ซึ่งการลืมหืมตาทำให้สังเกตได้ว่า 1) นางสุมณฑาเป็นตัวละครหนึ่งที่เป็นภาพตัวแทนให้กับผู้หญิงลาว คือ นางแต่งกายด้วยการห่มผ้าสไบ และ 2) ผ้าสไบอาจจะเป็นวัตถุสิ่งของที่สำคัญ และจำเป็นที่สุดสำหรับใช้ในการแต่งกายของนางสุมณฑาที่ขาดไม่ได้ในฐานะเป็นผู้หญิง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้นางจำเป็นต้องมีผ้าสไบใช้ และจะเห็นได้ว่านางสามารถนำเอาผ้าสไบมาต่อรองกับสินไซในการขอร้องให้ตนเองได้กลับไปปลุกผีให้ตื่น โดยในตัวเองก็แสดงให้เห็นว่า สินไซยินยอมให้นางกลับไปเอาผ้าสไบซึ่งผ้านี้กล่าวในมิติความหมายคงเป็นผ้าคู่กายของผู้หญิงลาวที่สำคัญ หรืออาจมองได้ว่าผ้าสไบเป็นผ้าที่ผู้หญิงขาดไม่ได้ต้องใช้แต่งตัวเป็นประจำ ดังคำกลอนนี้

คั้งแพงเถิง
ทูลนหลานแก้ว
อาที้ลัมแผ่นผ้า

ช่วงคองคืดได้
ภูนาผายโผด อาก่อน
สไบบังค่าความ แท่นา

(สิลา วีระวงส์ 1969: 193)

ภาพที่ 1 ภาพผู้หญิงลาวกับผ้าสไบ

ภาพที่ 2 ภาพผ้าสไบผู้หญิงลาว

(ที่มา: <https://www.google.co.th/search?q>)

จากข้อมูลในวรรณคดีพบว่าสินไซอนุญาตให้อาขิ่นไปเอาผ้าสไบ (สิลา วีระวงส์ 1969: 193-194) อันเป็นสัญลักษณ์สำคัญในหมู่ผู้หญิงลาว ตัวบทยังทำให้ทราบว่าไม่เพียงผ้าสไบเท่านั้นจะเป็นวัตถุสิ่งของที่สำคัญในการทำให้ปมเรื่องตองตึงกล่าวมีความน่าสนใจ หากยังปรากฏว่ามีวัตถุสิ่งของที่สำคัญที่นางสมุนทาใช้เป็นข้ออ้างเพื่อกลับไปช่วยเหลือพญายักษ์กุมภพันธ์ นั่นคือ ปิ่นปักผม ดังจะกล่าวถึงต่อไป

2.2 ปิ่นปักผม

ปิ่นปักผม เป็นเครื่องประดับสำหรับใช้ตกแต่งมวยผมบนศีรษะ ลักษณะของปิ่นประกอบด้วยชิ้นส่วน 2 ชิ้นหลัก คือ หัวปิ่น และเข็มเสียบ หรือ “ก้านปิ่น” ความยาวของหัวปิ่นถึงส่วนปลายเข็มเสียบ ประมาณ 12-15 เซนติเมตร ซึ่งถูกออกแบบมาให้เหมาะสมกับขนาดของศีรษะผู้ใช้งาน ปิ่นบางรูปแบบอาจมีเส้นสร้อยติดอยู่ด้วย เพื่อใช้ในเวลาล่องเกี่ยวกับเส้นผม แล้วเสียบตัวปิ่นเข้าไปในมวยผม การมวยผมปักด้วยปิ่นมีประโยชน์ทั้งใช้เพื่อกลัดผมให้อยู่ทรงเพื่อความแน่นกระชับของทรงผม หรือใช้เป็นเครื่องประดับ เพื่อเพิ่มความสวยงามให้มวยผม ส่วนที่มีการออกแบบให้มีความสวยงามนั้น ส่วนใหญ่มักปรากฏอยู่ที่รูปทรงและลวดลายบริเวณหัวปิ่น ซึ่งเป็นทั้งรูปทรงกันหอย หรือกรวยเป็นชั้นซ้อนกันจำนวน 5 ถึง 7 ชั้น ลวดลายเหล่านี้มีลักษณะคล้ายรูปทรงของเจดีย์ บัวลี ปะพาพัน อธิบายว่า หากพิจารณาในเรื่องความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยยอดแหลมของเจดีย์น่าจะเปรียบเสมือนการบูชาพระพุทธเจ้า (บัวลี ปะพาพัน, 5 มกราคม 2561: สัมภาษณ์) ปิ่นจึงมักใช้ประดับบนศีรษะเพราะถือกันว่าเป็นสิ่งมงคลสูงสุด ปิ่นส่วนใหญ่เป็นลักษณะนูนสูง และนูนต่ำ หัวปิ่นบางชิ้นมีการประดับอัญมณีสีต่างๆ ด้วย ส่วนใหญ่เป็นการใช้ควบคู่กับการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดพื้นเมืองในลาวในโอกาสสำคัญต่างๆ ที่จัดขึ้นตามประเพณี

การเกล้าผมถือกันว่าเป็นวิถีชีวิตการแต่งกายของผู้หญิงลาวตั้งแต่สมัยอดีตถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมการใช้ปิ่นปักผมเกิดจากความเชื่อในเรื่องการบูชาขวัญในร่างกาย และความเชื่อในพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การบูชาพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นสิ่งเคารพ หรือสักการะสูงสุด (บัวลี ปะพาพัน, 5 มกราคม 2561: สัมภาษณ์) ในอดีตผู้หญิงนิยมทำเกล้าผมก่อนไปทางศีรษะด้านหลัง และเด็ดดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมมีสีสันสวยงามมาเสียบประดับที่เกล้าผม ถือกันว่าเพื่อให้เกิดความสวยงามและส่งกลิ่นหอม นอกจากการใช้ดอกไม้ประดับแล้วมีความเชื่อว่า มนุษย์มีขวัญอยู่ 32 ขวัญ การใช้ดอกไม้มาประดับมวยผมจึงเป็นการบูชาขวัญบนศีรษะซึ่งเป็นส่วนที่อยู่

สูงสุดของร่างกายมนุษย์ เพื่อความเป็นสิริมงคล และเป็นการบูชาเคารพ
ต่อพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นสิ่งมงคลสูงสุด ต่อมาจึงมีการปรับเปลี่ยนและเพิ่ม
เป็นการใช้ปิ่นปักผมให้มีรูปทรงคล้ายดอกไม้แทนการใช้ดอกไม้จริง ทั้งนี้
ก็เพื่อใช้กล่อมวามให้อยู่ทรง และใช้ประดับวามให้เกิดความสวยงาม
และเพิ่มมูลค่าให้กับปิ่นปักผมด้วยเงิน ทองคำ เพชรพลอย และอื่นๆ เช่น
เดียวกับการใช้ดอกไม้จริงมาประดับ เมื่อพิจารณาข้ออธิบายเรื่องปิ่นแล้ว
ทำให้ทราบได้ว่า ปิ่นที่ปักผมไม่เพียงแต่เป็นเครื่องประดับประดาให้เกิด
ความสวยงามเท่านั้น หากแต่ยังเป็นวัตถุสัญลักษณ์เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า
และบำรุงขวัญที่สถิตอยู่ในร่างกายคนด้วย อีกประการหนึ่งปิ่นไม่เพียงแต่
เป็นเครื่องประดับ หากแต่ยังเป็นวัตถุสิ่งของที่นางสนมทาสใช้ปิ่นเป็นเครื่องต่อ
รองเพื่อเข้าไปสรงลาพญายักษ์กุมภภณฑ์อีกด้วย ความดังนี้

นางกัลลึงเกียงห้อง	เฮือนคั่วคุ่มฮุ้ง
อาทิมปิ่นแก้ว	หัวแก้วค่าคาน
ขอไผดยั้ง	ยามหนึ่งกุนา อาเนอ

(ลีลา วีระวงศ์ 1969: 194)

ภาพที่ 3 ภาพปิ่นปัก

ภาพที่ 4 ผู้หญิงปักปิ่นเกล้า

จากความข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ปีนปึกผมเป็นวัตถุที่สำคัญซึ่งนาง
สุนันทาใช้อ้างเพื่อกลับไปอาลาพญายักษ์กุมภภณฑ์ และปีนดังกล่าวนี้เอง
ก็เป็นมิ่งขวัญประจำผู้หญิงลาว ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของ
การแต่งกายที่ต้องประดับตกแต่งอย่างพิเศษของผู้หญิงลาว นอกจากปีนปึก
ผมแล้ว ซ่องผมยังเป็นอนุภาคสิ่งของที่ปรากฏในวรรณคดีสินไซที่นางสุนันทา
ทำเป็นลิ่ม และขอสินไซกลับไปเอาเพื่อจะติดตัวกลับนครเป้งจาล ดังนี้

2.3 ซ่องผม

ทองคำ อ่อนมะนิสอน (2008: 328) อธิบายว่า ซ่อง คือมวยผมที่ตัด
ออก แล้วมัดไว้สำหรับใช้ซ่อนเกล้าผม เพื่อให้เกล้าใหญ่กว่าเดิมและยาวกว่า
เดิม ดังคำโบราณลาวว่า “*ผมบ่หลายให้ตี๋มซ่อง ฟันบ่หลายให้ตี๋มเสี้ยวตี๋ม
เกอ*” ซ่องจึงเป็นผมสำหรับเสริมผมให้ใหญ่หรือยาว ได้มาจากผมของผู้หญิง
ที่ถูกตัดนำมาประดิษฐ์ให้เป็นเครื่องประดับ หรือในสมัยปัจจุบันคือนำมาจาก
เส้นไหมแล้วนิยมน้อมให้ดำ นำมาประดิษฐ์ให้คล้ายคลึงเส้นผมเพื่อนำมา
เสริมแต่งให้ผมผมหนาสามารถจัดทรงผมได้ง่าย ผู้หญิงที่เป็นลูกสาวในสังคม
ลาวมักมีความเชื่อว่า ผมเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญและจำเป็นในการช่วยต่อเติมผม
ของมารดาให้ส่งงามได้เมื่อแม่แก่ชรา ดังนั้นสิ่งที่ลูกสาวจะทำได้ก็อย่าง
ก็คือการตอบแทนบุญคุณของแม่ด้วยการไว้ผมยาวและนำมาทำเป็นซ่อง
เพื่อที่จะให้แม่ไว้ใช้ในเวลาเกล้าผม ซึ่งเป็นการช่วยให้แม่มีผมเกล้าที่ดกดำ
เป็นเงางาม (คำผุย พนลือชา, 5 มกราคม 2561: สัมภาษณ์) ดังนั้น ซ่อง
จึงใช้เป็นสัญลักษณ์แทนตัวลูกและแม่ที่มีความผูกพันกันในหมู่ผู้หญิงลาว

ประเด็นสำคัญคือ หญิงลาวไม่ว่าในวัยสาวหรือสูงอายุเชื่อว่าการจัด
แต่งทรงผมด้วยการมวยผม (เกล้า) เป็นการเสริมความงามที่สำคัญมาก
ทรงผมเหล่านี้ตั้งสูงส่งงาม ผมของผู้หญิงบางคนมีจำนวนจำกัดอาจต้อง
อาศัยซ่องผมเพิ่มเติมในการช่วยต่อเติมให้ผมใหญ่ขึ้นและสวยงามสามารถ
ตั้งสูงส่ง ในการจัดแต่งทรงผมยังเป็นหนึ่งขั้นตอนของการเสริมความงาม
ที่สำคัญ ทรงผมแต่ละทรงตั้งโดยแฝงความหมายของเครื่องประดับกับ

ภาพที่ 5 ภาพเกล้าผมด้วยซ่องผู้หญิงลาว

ภาพที่ 6 ภาพซ่องเกล้าผมผู้หญิง

(ที่มา <https://www.google.co.th/search?q>)

ลักษณะทรงผมประกอบกับรูปแบบของทรงผม บ้างก็นิยมให้ทรงผมมีลักษณะให้ยอดผมตั้งลาดเอียงไปด้านข้างเล็กน้อย บ้างก็มีลักษณะให้ยอดผมตั้งสูงเด่นเป็นสง่าสามารถใส่เครื่องประดับได้ บ้างก็นิยมทำให้ยอดผมตั้งไปด้านหลัง ซึ่งการเกล้าผมเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสวยงาม อีกทั้งเป็นสิ่งที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของผู้หญิงลาว ดังนั้นการใช้ซ่องจึงน่าจะเป็นภาพสะท้อนความงาม และบางคนก็ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนตัวบุคคล ซ่องผมเป็นหนึ่งในวัตถุสิ่งของที่นางสุมนหาบอกกับสินไชว่าตนลืมไว้ และขอกลับไปเอาซ่องก่อนออกเดินทางกลับนครเบ็งจาล (สิลา วีระวงส์ 1969: 303) การบอกอุบายว่าลืมซ่องดังกล่าวนี้เพื่อว่านางต้องการกลับไปปลุกพญายักษ์กุมภพันธ์ อีกแง่หนึ่งควรเถื่อนางสุมนหา มีอุบายที่แยบยลเพื่อหลอกสินไช เมื่อเป็นดังนี้จึงนับว่าซ่องเป็นวัตถุสิ่งของที่เป็นทั้งอนุภาค และเครื่องมือต่อรองในการกลับไปพบพญายักษ์กุมภพันธ์ครั้งสุดท้าย ความปรากฏดังนี้

ปากีผาท่องเท้า เกิงเขตหะวานทอง
นางกีฟางพุมี่ ว่าลีมยั้งซ้อง

(สิลา วีระวงส์ 1969: 303)

ความในวรรณคดีเรื่องสินไซ แสดงว่าตอนดังกล่าวสินไซพานาง
สุมณฑาผู้เป็นอาออกไปถึงประตูทอง นางก็เลยคิดกลอุบายหลอกลวงเป็น
ครั้งสุดท้ายว่านางลีมซ้องซึ่งเป็นปอยผมสำหรับประดับประดาของผู้หญิง
(สิลา วีระวงส์ 1969: 303) ตามคติและความเชื่อเรื่องปอยผมในหมู่ผู้หญิง
ลาวถือกันว่าผู้หญิงลาวต้องปกปักษ์รักษาให้ติดตัวอยู่เสมอเพราะถือว่าเป็น
ของสำคัญรักษาขวัญด้วย (คำฟูย พนลือชา, 5 มกราคม 2561: สัมภาษณ์)
ดังนั้นนางจึงขอร้องหลานคือสินไซเพื่อกลับไปอีกครั้ง นำสังเกตว่าสินไซเอง
ก็ยอมให้นางสุมณฑากลับไปเอาของสามอย่าง รวม 3 ครั้ง ทั้งผ้าสบ ปิ่นปัก
ผม และซ้อง คงเป็นของสำคัญและเป็นสัญลักษณ์มีขวัญประจำชาติสำหรับ
ผู้หญิงลาว แสดงออกในงานประเพณีต่างๆ ผู้หญิงลาวต้องแต่งตัวด้วยเครื่อง
ประดับดังกล่าว และในเรื่องสินไซตอนนางสุมณฑาแต่งงาน นางจำเป็นต้อง
ใช้และขาดของสามสิ่งไม่ได้ ดังตัวอย่าง “แล้วจึงอิงเขินสุมนทา ยอดนางมา
เต้า เมื่อนั้นสุมนทาเจ้า นางงามปะดับเคื่อง ปักปิ่นเกล้าทั้งซ้องค่าคาม นาง
กอทองเชิดม้าว มะนิแหวนสุบสอด ทั้งแผ่นผ้าสบไบบ้างค่าพัน” (พระสุนทระวี
กรมพะพันธ์ 2016: 39) กลอนลำลาวดวงเดือนแม้มีที่มาจากสินไซ หากแต่
ว่ามีการปรับเปลี่ยนเรื่องและปรับเปลี่ยนอนุภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุภาค
สิ่งของตัวละครได้ปรากฏการปรับเปลี่ยนอนุภาคสิ่งของนางสุมณฑา ซึ่งการ
ปรับเปลี่ยนอนุภาคเช่นนี้มีความน่าสนใจ และถือเป็นมิติที่ทำให้กลอนลำลาว
ดวงเดือนมีความโดดเด่น และมีแง่มุมที่ควรอธิบายถึงต่อไป

3. อนุภาควัตถุสิ่งของของนางสุมณฑาในสินไซ ลำลาวดวงเดือน

สินไซลาวซึ่งไปปรากฏเป็นกลอนลำลาวดวงเดือนที่ใช้อ่าน และลำให้

ประชาชนลาวได้รับรู้เพื่อเป็นการสืบทอดรากเหง้าอันดงามโดยเฉพาะอย่างยิ่งรากเหง้าศิลปะ วรรณคดี และอักษรศาสตร์ของชาติไว้ ส.เดชา ได้แต่งบทกลอนลำลาวดวงเดือน โดยนำเอาบทกวีโบราณเรื่องสินไซ เรื่องสารลือ บ่อสูน จันทน์ทะพานิต จันทน์ทะบุลีสิอ้วยล้วย มาแต่งขึ้นใหม่ เพื่อเป็นการสร้างความทรงจำ และเล่าเรื่องสินไซซ้ำอีกครั้งโดยการหยิบยกเอาเรื่องอื่นๆ มาผสมผสานกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ และเหตุการณ์ในเรื่องสินไซ และนำเอาแนวคิดหลักการในการนำของพรรคการเมืองใหม่ มาปรับใช้เข้าในการปลุกกระตมแนวคิดของปวงชนชาวลาวและเป็นการขุดค้นเอารากเหง้าหรือแก่นของวรรณคดีมาปรับใช้การกิจปฏิบัติ และก่อสร้างสังคมนิยมในลาว (ส.เดชา 1981) มีเรื่องย่อดังนี้

นางสุนันทาเป็นน้องสาวของพญาภูตสระราช นางถูกยักษ์ลักพาตัวไปอยู่เมืองยักษ์และมีลูกสาวคนหนึ่งชื่อนางจันทน์ มีสามีเป็นพญานาค พี่ชายได้ออกบวช และตามหาน้องสาวจนได้เมียมาอีกเจ็ดคน ภายหลังเมียแต่ละคนกำเนิดลูกและเติบโตขึ้น พญาได้มอบหน้าที่ให้ลูกชายไปตามอา กลับคืนมา (ส.เดชา 1981: 3-41) “อา คือน้องสาวของพญาภูตสระราชซึ่งเป็นผู้หญิงที่มีคุณสมบัติและจริยวัตรงดงามซึ่งเป็นภาพตัวแทนผู้หญิงลาว” (บัวลี ปะพาพันธ์, 5 มกราคม 2561: สัมภาษณ์) การไปตามอา กลับคืนมาก็คือการนำเอาครอบครัวให้มาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาอย่างมีความสุข และยังแสดงให้เห็นอำนาจและการทำหน้าที่ของผู้ปกครอง ที่จะดูแลทุกคนในครอบครัวให้ปลอดภัย แต่ในบทกลอนลำลาวดวงเดือน อธิบายว่าอาเป็นตัวละครทำให้เกิดปมสำคัญของเรื่องคือนางสุนันทา ผู้เป็นสัญลักษณ์แห่งสันติภาพและอธิปไตยของประชาชนก็คือปัญหาสินไซนำเอาา เป็นการนำเอาเอกราชกลับคืนมาให้แก่ประเทศ ดังบทกลอนที่มีคำว่า “เอกะลาด คือออกมาจากอีกสอน อ. อา” (ส.เดชา 1981: 28) “นักปาดลาวปะติดใช้ คำเปรียบปิบสะหนา แต่งเป็นเรื่องสินไซนำเอาา ไต่คองสังเลี้ยว อาผู้เดียวบ่อมีหลายอา เอ็น แม่น ออ อา เอกะลาด” (ส.เดชา 1981: 20) อ. อา จึงหมายถึงเอกราชของชาติ การนำเอาอาขึ้นก็หมายถึงการนำเอาเอกราชกลับคืนมาให้แก่ชาติ

ลาว ซึ่งน่าจะถือเป็นการใช้ตัวละครในวรรณคดีสื่อความหมายทางการเมือง แต่สิ่งสำคัญที่สุดในการต่อสู้ชาติที่ขาดไม่ได้ นั่นก็คือกำลังอาวุธที่สิ้นไซ มีเพียงพร้อมครบชุดทั้งดาบธนูนั้น ในแง่ของการสื่อความหมายทางการเมืองคือกำลังทหาร และตำรวจที่มีอำนาจ มีหน้าที่ผลักดันการต่อสู้กับศัตรูอย่างเด็ดขาด ใช้ดาบตัดคอพญายักษ์กุมภภนต์ขาดจากบ่า ส่วนว่าสีหาราชเป็นกำลังความสามัคคีปวงชนทั้งชาติ เป็นกองกำลังพื้นฐาน เพื่อคำจูนในการต่อสู้ชาติ ถือว่าอยากกู้เอกราชมาได้ต้องรวบรวมกำลังพลทั้งสามกำลัง คือมีกำลังการนำ มีกำลังกองทัพ ผู้จับปืน ถือง้าว และมีกำลังแนวร่วมแห่งชาติ หรือสามกำลังได้มีภาระบทบาทหน้าที่ผานงานจนทำให้ประเทศชาติได้รับชัยชนะ และเอาเอกราชกลับคืนมาได้ ก็คือเอาอาากลับคืนมา จะเห็นว่าทั้งผ้าสไบ ปิ่นปักผม และซิ่นยังเป็นอนุภาคสิ่งของที่สำคัญ ถือเป็นของดีสามสิ่งทีกวีได้นำมาเปรียบเทียบกับธงของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เป็นอาวุธเพื่อคุ้มครอง และเป็นกองกำลังของประชาชน จะอธิบายถึงดังต่อไปนี้

3.1 ธงพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

คำว่า พรรค หมายถึงกลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นพวกเป็นฝ่ายเนื่องจากว่ามีทัศนคติหรือความต้องการคล้ายกัน เช่น พรรคการเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน 2556: 247) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศหนึ่งที่มีพรรคการเมือง คือพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ก่อตั้งขึ้นในวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1955 โดยสืบทอดภารกิจของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ซึ่งท่านประธาน ไกสอน พมวิหาน เป็นผู้นำหลักในการนำพรรคก่อตั้ง ทำนุบำรุง ฝึกฝนหล่อหลอม และก่อสร้างพรรคเป็นผู้นำหน้าที่มีการจัดตั้ง เป็นการ จัดตั้งการเมืองสูงสุดของชนชั้นกรรมกร และของระบอบประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นตัวแทนที่จงรักภักดีอย่างเสมอต้นเสมอปลายต่อสิทธิและผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมกรลาว ชาวลาวผู้ออกแรงงาน และกำลังของชาติลาวทั้งหมด (กฎระเบียบพรรคประชาชนปฏิวัติลาว 2016: 1) ในตัวบทกลอนลำลาวดวงเดือน กวีได้อธิบายถึงนางสุมუნทา

ตกอยู่ในกรอบครองของยักษ์ เป็นภาพคล้ายกับประเทศลาวตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาติอื่น และทำอย่างไรจึงจะได้บ้านเมืองคืนกลับมา พรคและรัฐได้ใช้ยุทธวิธีในการต่อสู้ โดยทำให้ประชาชนเข้าใจในการขึ้นำของพรค โดยการเชื่อมโยงอนุภาคในวรรณคดีเรื่องสินไซ ให้สังข์ทองเป็นสีแดง ซึ่งสีแดงหมายถึงพรคประชาชนปฏิวัติลาว เป็นกำลังหลักนำหน้าไปก่อนประชาชนชาวลาว ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับหอยสังข์ที่นำพาสินไซข้ามแม่น้ำตามหาอา ซึ่งสอดคล้องในหลักการในการนำพาของพรคในลาว คือประเทศลาวมีพรคเดียว ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหา หรือเกี่ยวข้องกับการงานสร้างงานปกปักรักษาประเทศ ต้องอยู่ภายใต้การขึ้นำของพรคประชาชนปฏิวัติลาวเพียงพรคเดียว ดังคำอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับการก่อสร้างพรคที่ว่า พรค “เป็นพรคกำลังอำนาจ เป็นแกนนำในระบบการเมืองของระบอบประชาธิปไตยประชาชน นำพาประชาชนบรรดาเผ่า ภูมิตั้งสองหน้าที่ยุทธศาสตร์ คือ ปกปักรักษาประเทศ และก่อสร้างระบบประชาธิปไตยประชาชนตามจุดหมายสังคมนิยม” (กฎระเบียบพรคประชาชนปฏิวัติลาว 2016: 1-3) จะเห็นว่าตัวละครหอยสังข์ได้รับการนำมาปรับ ให้ปรับใช้ในมิติทางการเมืองลาวเพื่อความเป็นปึกแผ่นของลาวทั้งชาติ ซึ่งใช้ในแง่ความเปรียบให้เห็นว่า พรคและรัฐบาลลาวเป็นผู้นำพาทุกการเคลื่อนไหว และสื่อให้เห็นความสามารถและความเฉียบแหลมของพรคและรัฐ เก่งกล้าและกล้าตัดสินใจ มีความรู้ความสามารถ มีสติปัญญาช่วยชี้แนะเป็นเข็มทิศขึ้นำทางให้แสงสว่างในการต่อสู้กู้ชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นสังข์ทองเป็นผู้นำหน้าพาสินไซไปก่อน ในการเป็นผู้นำที่มีอำนาจสูงสุดในการนำพาข้ายักษ์ใหญ่

อันหนึ่งแม่นหอยสังข์ สีแดงแสงกล้า
เป็นกำลังนำหน้า เดินก่อนพาไป

(ส. เตชา 1981: 33-34)

ในการก่อสร้างพรคขึ้นมานั้น พรคก็ได้สร้างธงพรคขึ้นเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตน และแสดงออกถึงความเป็นเอกภาพของกลุ่มพรค

ในลาว พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า ธง เป็นผืนผ้า หรือกระดาษ เป็นต้น ที่มีสีและลวดลายเป็นรูปต่างๆ ใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ ถ้าใช้เป็นเครื่องหมายบอกชาติเรียกว่าธงชาติ (2556: 249) ดังที่ธงของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นธงพื้นสีแดง มีเครื่องหมายพรรคสีทองเป็นรูปเคียวและค้อนอยู่ตรงกลางของผืนธง ความกว้างของธงเท่ากับสองส่วนสามของความยาว รูปเคียวและค้อนเป็นตราสัญลักษณ์ของพรรค หมายถึงสัมพันธภาพกรรมกร และชาวลาวผู้ออกแรงงานทุกเผ่า (กฎระเบียบพรรคประชาชนปฏิวัติลาว หมวดที่ 13 มาตราที่ 53, 54)

ภาพที่ 7 ธงและตราสัญลักษณ์ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

ในการก่อสร้างพรรคขึ้นมานั้น พรรคก็ได้ออกแบบตราสัญลักษณ์และธงของพรรคเพื่อเป็นสัญลักษณ์และเครื่องหมายให้แก่พรรค ในการสร้างเครื่องหมายและตราพรรคนั้น กวี ส. เตชา ได้เชื่อมโยงอนุภาคผืนสไบของนางสุมณฑาเป็นผืนธงสีแดง ซึ่งผืนธงสีแดงนั้นเป็นสัญลักษณ์ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้กำหนดขึ้นมาเพื่อปกป้องฝ่ายหรือหมู่ และเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคที่ต้องการโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนได้เสพเพื่อปลูกฝังแนวคิดทางการเมือง การรวบรวมแนวคิดให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยใช้ธงพรรคสร้างรูปธรรมให้กับแนวคิดนามธรรมที่ทรงพลังอำนาจที่แผ่ไปภายใต้ภาพลักษณ์ของผืนผ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังบทกลอน

พักนำพาเปรียบใส่ผ้าสะไบ ทุงใหญ่สะไบแดง
แผ่นสไบแมนทุ่งไชนาหน้า อวนพาไปก่อน

(ส. เตชะ 1981: 22-23)

จากข้อความข้างต้น เมื่อพิจารณามิติเชิงสัญลักษณ์ทางการเมืองผ่านผ้าสไบของนางสมุณฑาแล้วจะพบว่า นอกจากผ้าสไบจะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นภาพแทนของผู้หญิงลาวแล้ว ยังสื่อความหมายให้เห็นถึงการนุ่งห่มให้ความอบอุ่น ปลอดภัย และเป็นผืนผ้าที่ช่วยปกป้องคุ้มกันสิ่งที่ไม่ดี ผูกโยงร้อยรัดเป็นสายใยให้คนลาวมีความรักความสามัคคี เป็นหนึ่งเดียว เสมือนกับผืนผ้าสไบสีแดงผืนเดียวของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่ต้องเป็นแกนนำพาให้ประชาชนลาวได้มองเห็นความสำคัญอันดับแรกก่อน ประเด็นอนุภาคธงพรรคนี้ควรตั้งข้อสังเกตไว้ 1) ในสินไซลาวของทีนางสมุณฑาลิมกลับเป็นสไบซึ่งเป็นของประดับกาย แต่ในสินไซลำลาวดวงเดือนกลับเป็นธงพรรคซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว 2) อนุภาคสิ่งของที่ปรากฏในลำลาวดวงเดือนอาจสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงตัวบทในฐานะสหบท และปฏิสัมพันธ์ของตัวบทสินไซลาวที่เมื่อแพร่เข้าไปในหมู่ชนที่เป็นกลอนลำเพื่อโฆษณาทางการเมือง อนุภาคย่อมปรับเปลี่ยนไปตามกรอบสังคมและวัฒนธรรม มิติเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ ตรีศิลป์ บุญขจร ให้มุมมองแนวคิดเรื่อง สหบท ของ Julia Kristeva ว่า คำว่า สหบท (Intertextuality) เป็นคำที่นักวิจารณ์ชาวฝรั่งเศส แนวโครงสร้างนิยมชื่อจูเลีย คริสตีวา (Julia Kristeva) เป็นผู้คิดค้นขึ้น โดยมองว่าตัวบทมีลักษณะเป็นสหบท คำพูดหรือคำจำนวนมากจากตัวบทอื่นผสมผสานเกิดเป็นตัวบทใหม่ ตัวบทเกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง และได้รับอิทธิพลแนวการเขียนมาจากตัวบททางสังคมและวัฒนธรรม ตัวบทจึงไม่ได้มีลักษณะเป็นปัจเจกหรือโดดเดี่ยว หากแต่เป็นการหลอมรวมของการสร้างตัวบททางวัฒนธรรม (ตรีศิลป์ บุญขจร 2549: 151) เมื่อเป็นเช่นนี้ควรจะกล่าวได้ว่า วรรณคดีมรดก สินไซในลาวเองก็อาจมีส่วนผสมผสานให้เกิดเป็นตัวบทขึ้นมา ดังปรากฏว่าลำลาว

ดวงเดือนเป็นกลอนลำเรื่องเดียวที่มีโครงสร้างและอนุภาคคล้ายคลึง และสอดคล้องกับอนุภาควรรณคดีเรื่องสินไซลาว ไม่เพียงแต่ลำลาวดวงเดือนจะแสดงให้เห็นอนุภาคธงของพรรคเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏว่ามีวัตถุสิ่งของที่สำคัญอันเป็นอนุภาคร่วมอีกด้วยคือ “ค้อน” ดังนี้

3.2 ค้อน

อนุภาคที่สำคัญซึ่งปรากฏในกลอนลำลาวดวงเดือนคือ “ค้อน”

ค้อน หมายถึง ไม้รูปกลมสำหรับถือเป็นอาวุธใช้ตี ป้องกันตัว (บัวลิปะพาพัน, 5 มกราคม 2561: สัมภาษณ์) ดังนั้นค้อนจึงเป็นอาวุธที่สำคัญในการต่อสู้ และค้อนยังเป็นอนุภาควัตถุสิ่งของที่สำคัญที่ทำให้พรรคและรัฐในกลอนลำลาวดวงเดือนใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครอง ต่อสู้กับชาติที่ชาติไม่ได้ นั่นก็คืออาวุธรับใช้ในการกู้ชาติ ในบทกลอน ส. เตชะ (นามแฝง) ยังได้เปรียบเทียบสินไซเปรียบเสมือนกำลังอาวุธที่มีเพียบพร้อมครบชุดทั้งดาบธนู นั่นก็คือกำลังทหารและตำรวจที่มีอำนาจ มีหน้าที่ผลักดันการต่อสู้กับศัตรูของบ้านเมืองลาวด้วยความองอาจและรักชาติ ใช้ดาบตัดคอพญายักษ์กุมภภณฑ์ซึ่งสื่อความเป็นคอของศัตรูของลาว และยังเปรียบเป็นปึกเกล้าเป็นดังรัฐ ที่มีหน้าที่คอยปกป้องคุ้มครองประเทศและประชาชนลาว ดังรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่า “รัฐแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือรัฐประชาธิปไตยประชาชน อำนาจทั้งหมดเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน” (รัฐธรรมนูญ มาตรา 3 2015: 3) เมื่อพิจารณาข้อความแล้วเห็นว่ารัฐได้เป็นเสาหลักที่ตั้งไว้ให้มั่นคง เป็นหลักที่ยึดความหนักแน่นแข็งแกร่งให้แก่ประเทศชาติเป็นผู้ปกป้องสิทธิ และผลประโยชน์ของประชาชนลาวทั้งชาติเหมือนกันกับปึกเกล้าที่เป็นเข็มกลัดมวดยมให้อยู่ทรงแน่นกระชับอย่างสง่างาม ดังบทกลอน

ไม้ปิ่นแมนไม้ค้อน คะเน็นด้านด้อยมาน
ลัดค้อนคุมครองคนแข เปรียบดังเหล็กคัดแก้ว

(ส. เตชะ 1981: 22-23)

นอกจากนี้ปิ่นปักยังเป็นอาวุธที่มีปลายแหลมคมใช้แทงเสียสามารถทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ ดังนั้นปิ่นปักได้สะท้อนให้เห็นภาพแทนของรัฐที่คอยปกป้องคุ้มครองและเป็นอาวุธ (ค้อน ปืน ดาบ สิ่งของที่แหลมคม) ที่ใช้ในการต่อสู้กับชาติลาว ที่พร้อมจะพาดพิงทำลายล้างศัตรู คือ พญายักษ์กุ่มกัมภ์ดับสูญสิ้นไป ลักษณะเช่นนี้แสดงนัยทางการเมือง และความก้าวหน้าของแนวคิดทางการเมืองลาวที่มีสินไซเป็นแม่บท

เมื่อพิจารณาความข้างต้นแล้วจะเห็นว่า ตัวบทวรรณคดีสินไซไม่เพียงแต่ถูกเล่าขานและเทศนากันในหมู่ชาวลาวเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏว่ามีสินไซในลำลาวดวงเดือนอีกด้วย ลักษณะเช่นนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสหบท (Intertextuality) ของคริสตีวา โดยในตัวบทหนึ่งๆ มีถ้อยคำหลากหลายเสียงซึ่งนำมาจากตัวบทอื่น นำมาเชื่อมโยงและกลายเป็นตัวบทใหม่ ตัวบททุกตัวจึงสร้างขึ้นจากตัวบทอื่นๆ และเป็นการรวบรวม ดัดจับ และแปรเปลี่ยนจากตัวบทอื่น (ไตรศิลป์ บุญขจร 2549: 155) ซึ่งเป็นไปได้ที่กลอนลำลาวดวงเดือนรับเอาเรื่องราวของสินไซมาแล้ว ได้ปรับใช้ให้เข้ากับบริบททางการเมือง และพยายามทำให้สินไซในลำลาวดวงเดือนมีอัตลักษณ์เฉพาะ ซึ่งมีมิติเช่นนี้มีแง่มุมที่สอดคล้องกับที่ กาญจนา แก้วเทพ อธิบายว่า “อัตลักษณ์ (identity) เป็นเรื่องของ ฉัน (I) และ พวกเรา (us) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิต อุดมการณ์ สำนึก กฎเกณฑ์ พิธีกรรม ฯลฯ ที่ทำให้แตกต่างไปจากคนอื่นๆ (other) และพวกเขา (them)” (กาญจนา แก้วเทพ 2557: 167) เมื่อพิจารณาแล้วทำให้เห็นว่า ลำลาวดวงเดือนน่าจะปรับอนุภาคสิ่งของให้เข้ากับบริบททางสังคมและการเมืองของลาวในยุคที่มีการต่อสู้กับชาติ ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นการปรับเปลี่ยนตัวบทให้เข้ากับสังคมที่ตัวบทนั้นรับใช้ ดังนั้นสินไซลำลาวดวงเดือนจึงเป็นมิติสื่อให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับชาวลาวผ่านวรรณคดีเรื่องเดียวกัน ไม่เพียงซ้อนทับเคียงเท่านั้นที่เป็นอนุภาควัตถุสิ่งของที่เป็นสัญลักษณ์ หากแต่ยังมีช่อง (ที่หมายถึงคนในประเทศ) ซึ่งเป็นอนุภาคที่สำคัญที่กวีใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่โฆษณาในทางการเมืองอีกด้วย ดังนี้

3.3 ช้องกับมิติกำลังหาประชาชนชาวลาว

เมื่อพิจารณาข้อความข้างต้นในแง่ของข้องกับความหมายพื้นฐานไปแล้วนั้น ในหัวข้อนี้จะอธิบายถึงข้อที่สนใจในลาวดวงเดือนได้สื่อความเกี่ยวข้องกับข้องซึ่งเป็นมิติที่สำคัญ ในแง่ความหมายโดยนัยชาวลาวส่วนใหญ่ถือกันว่า ช้องเป็นสิ่งสำคัญเพราะข้องเป็นผมของคนที่ได้มาจากการไถ่ผมให้ยาวแล้วนำมารวบรวมกันให้ได้เป็นจำนวนมากจึงจะสามารถนำมาทำเป็นข้องได้ ผู้ประพันธ์ลำลาวดวงเดือนคือ ส. เตชา (นามแฝง) ได้เปรียบเทียบข้องว่าเป็นพลเมืองชาวลาวทั้งประเทศที่เป็นกำลังใหญ่อันมหาศาลจนไม่สามารถที่จะนับได้เสมือนกับเส้นผมหลายๆ เส้นมารวมตัวกันเป็นข้อง เพราะโดยธรรมชาติเส้นผมของมนุษย์เองก็ถือกันว่ามีจำนวนมากจนนับไม่ถ้วน และมีจำนวนมากจนไม่มีผู้คนนับกันได้ และเมื่อนำเอาเส้นผมมาทำเป็นข้องกลับจับมามีตรวมกันเป็นปอยๆ หนึ่งอย่างแน่นเหนียว ในแง่นี้จะเห็นว่าข้องอาจจะหมายถึงเส้นผมแต่ละเส้นที่เป็นตัวแทนให้แก่สิ่งที่มีชีวิต ก็คือคนที่เกิดจากการรวมตัวกันกลายเป็นกองกำลังความสามัคคีของปวงชนลาวทั้งชาติ เนื่องจากว่าในการต่อสู้ปลดปล่อยเอกราชนั้นต้องเกิดจากทุกฝ่ายทุกคนให้ความร่วมมือและมีความรักความสามัคคีกันเท่านั้น จึงจะสามารถเอาชนะชนะได้ ดังคำภาษิตลาวโบราณที่ว่า “ไม้อัดเดียวอ้อมฮั่วบ่อไควไฟร์ บ่อพ้อมแปงบ้านบ่อเฮือง” ดังนั้นข้องในมิติทางการเมืองจึงเปรียบเสมือนกลุ่มก้อนและกำลังความสามัคคีของประชาชนซึ่งถือกันว่าสำคัญที่สุดในหมู่ชาวลาว เป็นกองกำลังพื้นฐานเพื่อคำจูนในการต่อสู้กู้ชาติ ดังบทกลอนที่ว่า

ส่วนว่าข้องแม่นล้าวน

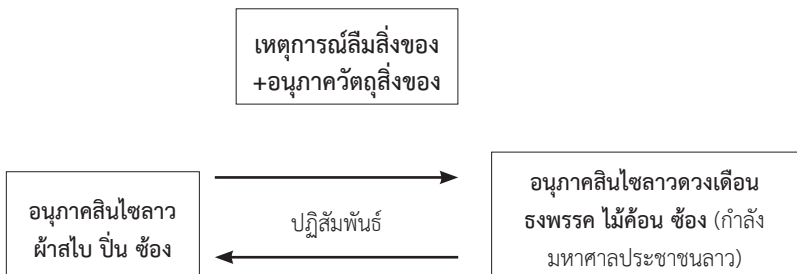
กำลังใหญ่มะหาชน

(ส. เตชา 1981: 22-23)

จากความข้างต้นทำให้สังเกตได้ว่าการที่จะกู้เอกราชของชาติมาได้ต้องรวบรวมของดีสามอย่างที่เป็สิริมงคลคือ ผ้าสไบ ปิ่นปักผม ช้อง ทั้งสามสิ่งนี้เปรียบเสมือนการรวบรวมกำลังทั้งสามกำลัง คือมีกำลังแกนนำ มีกำลังกองทัพผู้จับปืน ค้อน ถือง้าว และมีกำลังแนวร่วมแห่งชาติ หรือสาม

กำลังได้มีการะบบบาทหน้าที่ผานงาน จนทำให้ประเทศชาติได้รับชัยชนะ และเอาเอกราชกลับคืนมาได้ ก็คือเอาากกลับคืนมา เหมือนดังบทกลอนที่ว่า “เปรียบใส่กรจักแก้วพะเต็ดการกำซิบ เป็นระบบแก่นกำสามหน้าหนึ่งบันหา สามสิ่งพัพพันกัน บ่ออาดตัดแยกได้เหนือกายเนื้อแห่งผู้เดียว” (ส. เตชา 1981: 22-23)

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า อนุภาควัตถุสิ่งของที่นางสุมณฑาสร้างเป็นลิ่มไว้ แล้วขอกกลับไปเอาทั้งผ้าสไบ ปิ่นปักผม ซ้อง และในบทลำลาวดวงเดือน ธงพรรค ค้อน ตัวยาววรรณคดีสินไซมีลักษณะเป็นสหบท ที่กล่าวเช่นนี้เพราะตัวยาวลำลาวดวงเดือนได้รับการประกอบสร้างขึ้นจากตัวยาวอื่นๆ กล่าวคือ “สินไซลาว” นั้นเอง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้เห็นว่าตัวยาวลำลาวดวงเดือนได้รวบรวม ดุดจับ และแปรเปลี่ยนจากตัวยาวสินไซลาว ดังนั้นเมื่อมีการปรับใช้ตัวยาวอื่นเช่นนี้จึงทำให้ลำลาวดวงเดือนมีลักษณะเป็นสหบท ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เห็นแง่มุมที่สำคัญคือ สินไซลาวมีปฏิสัมพันธ์กับลำลาวดวงเดือนในทางการเมือง กล่าวคือ อนุภาคลิงของนางสุมณฑาในสินไซลาวได้มีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองกับวรรณกรรมแต่งใหม่ คือลำลาวดวงเดือน โดยลักษณะเช่นนี้อาศัยการตีความผ่านอนุภาคเหตุการณ์การลืมวัตถุสิ่งของ ดังแผนภูมิแสดงต่อไปนี้

จากแผนภูมิสามารถอธิบายได้ว่า ในแง่วรรณกรรมอนุภาควัตถุสิ่งของเครื่องใช้ของตัวละครนางสุมณฑา 3 อย่าง คือ ผ้าสไบ ปิ่นปักผม และซ้อง เมื่อตัวยาวทำหน้าที่เป็นสหบท กล่าวคือตัวยาวที่มีการแปรเปลี่ยนจากตัวยาว

อื่นหรือจากตัวบทเดิม แต่มีการนำไปปรับใช้ในบริบทสังคม การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้สิ่งของเครื่องใช้ของตัวละครนางสุมนทามีสถานะใหม่ คือ อนุภาคดังกล่าวได้รับการประกอบสร้างใหม่ให้มีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองในภาพของธงพรรคไม้ค้อน ช้อน (กำลังมหาศาลประชาชนลาว) ซึ่งถือเป็นอนุภาคสิ่งของที่มีลักษณะเด่น ประคอง นิมมานเหมินท์ กล่าวว่า องค์ประกอบที่ถือว่าเป็นอนุภาคต้องเป็นองค์ประกอบของเรื่องที่มีลักษณะเด่น ไม่ใช่เรื่องธรรมดาสามัญทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุภาควัตถุสิ่งของต้องเป็นสิ่งที่มีความแตกต่างพิเศษ คือแตกต่างทั่วไปไม่ธรรมดา (ประคอง นิมมานเหมินท์ 2545: 38-39) เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เห็นได้ว่า วัตถุสิ่งของที่นางสุมนทาทใช้เป็นเครื่องต่อรองกับสินไซ โดยทำเป็นแสร์ส้มไว้ดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงน่าจะถือได้ว่าเป็นอนุภาคสิ่งของที่ไม่ธรรมดา และเป็นอนุภาคสิ่งของที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งมีส่วนเชื่อมโยงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ของผู้คนได้ในแง่หนึ่ง

แง่มุมที่สำคัญซึ่งควรอธิบายไว้ คือ ปฏิสัมพันธ์ของวรรณคดีสินไซราชสำนักลาว กับวรรณคดีสินไซที่ไปปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าแบบกลอนลำลาวดวงเดือนอย่างมีนัยสำคัญ เพราะเมื่อพิจารณาแล้วจะพบได้ว่า กวีได้นำเอาเรื่องราวสินไซไปปรับใช้เป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับการเมือง กล่าวคือเรื่องราวในวรรณคดี 2 เรื่องที่มีความเกี่ยวเนื่องกันสะท้อนให้เห็นว่า ชาวลาวและการเคลื่อนไหวทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน นั่นคือมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงสังคมนั่นเอง ผลจากความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันทำให้เรื่องราวของสินไซไปมีส่วนสำคัญในลำลาวดวงเดือน หากแต่ปรับใช้ในชื่อใหม่ว่า “กลอนลำลาวดวงเดือน” โดยเมื่อสินไซไปปรากฏในลำลาวดวงเดือนทำให้เกิดการใช้อนุภาคเพื่อสื่อความหมายใหม่ให้เหมาะสมกับสังคมยุคใหม่ ทั้งนี้ยังเป็นไปได้ว่าลำลาวดวงเดือนทำให้ทราบถึงปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองของสินไซที่มีต่อสังคมลาว หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ทางวรรณกรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง จากข้อมูลทำให้ทราบได้ว่าวรรณคดีสินไซที่คนลาวรู้จักติน่าจะเป็นเรื่องที่เข้าไปสู่การลำ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะอนุภาคสิ่งของทำให้เห็นการปรับใช้เรื่องเล่าแบบลักษณะการลำเป็นเรื่องมากกว่าระบับตัวเขียนซึ่งมี

ความคงที่ปรับเปลี่ยนยากกว่า ที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถนำไปสู่ข้อสรุปดังนี้

สรุปสังท้าย

อนุภาคสิ่งของของนางสุมณฑาในสินไซลาวกับสินไซลาลาวดวงเดือน มีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองคือ 1. อนุภาคสิ่งของของนางสุมณฑาในสินไซลาว ปรากฏอนุภาคย่อยแปรเปลี่ยนเมื่อวรรณกรรมเรื่องเดียวกันได้รับการนำเสนอในสินไซลาลาวดวงเดือน อนุภาคสิ่งของในสินไซลาลาวดวงเดือน สะท้อนให้เห็นว่าผู้แต่งได้เชื่อมโยงอนุภาคสิ่งของของนางสุมณฑาเข้ากับ มิติการเมือง ผ่านภาพของพรรคและรัฐบาล อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นตัวบท สินไซลาวที่มีปฏิสัมพันธ์กับสินไซลาลาวดวงเดือน ผ่านเหตุการณ์ ประวัติศาสตร์ทางการเมืองคือการกอบกู้เอกราชของประเทศชาติ รวมถึงการ สื่อความหมายทางการเมืองในธงประจำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่ง ถือเป็นสัญลักษณ์รวมชาติบ้านเมืองในนามของพรรคและรัฐบาล 2. อนุภาค สิ่งของของนางสุมณฑาทั้งในสินไซลาวและสินไซลาลาวดวงเดือน ต่างแสดง ให้เห็นอนุภาคย่อย การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและทางการเมือง ปฏิสัมพันธ์กัน นั่นคือ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกายและเครื่องใช้ทางการเมือง ได้รับการปรับเปลี่ยนและเสริมสร้างเมื่อวรรณคดีสินไซไปอยู่ในสินไซ ลาลาวดวงเดือน ลักษณะเช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นทั้งปฏิสัมพันธ์ของเรื่องสิน ไซในลาว และการประกอบสร้างอนุภาคของเรื่องสินไซในลาลาวดวงเดือน รวมถึงภาพสะท้อนมิติทางวัฒนธรรมของชาวลาวและการเมืองลาวได้อย่าง เป็นระบบ แง่มุมนี้เองถือเป็นมิติที่สำคัญและสื่อให้เห็นว่า อนุภาคสิ่งของ ของนางสุมณฑาในสินไซลาวได้มีปฏิสัมพันธ์กับสินไซลาลาวดวงเดือน ผล คือ ปฏิสัมพันธ์เช่นนี้ได้สื่อให้เห็นภาพสะท้อนทางการเมืองและบทบาทของ พรรคและรัฐในระบอบการปกครองบ้านเมืองลาวอย่างลงตัว

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ, 2557. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- คณะบริหารงานสุนกภาพรรค, 2016. กฎระเบียบพรรคประชาชนปฏิวัติลาว สมัยที่ 10. พิมพ์ครั้งที่ 1. โรงพิมพ์แห่งรัฐ นครหลวงเวียงจันทน์.
- ตรีศิลป์ บุญขจร, 2549. วรรณคดีเปรียบเทียบ: กระบวนทัศน์และวิธีการ. พิมพ์ในอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ นางทองสุข บุญขจร. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ทองคำ อ่อนมะนิสอน, 1992. วัดเจนนามุมพาสาลาว. เวียงจัน: โตโยต่ายี่ปุ่น.
- _____, 2008. วัดเจนนามุมพาสาลาว. เวียงจัน: หอสมุดแห่งชาติลาว.
- _____, 2011. บทบาททางสุนกภาพรรค และข่าวปัญหาสินไซ. เวียงจัน: สำนักพิมพ์จำหน่ายหนังสือแห่งรัฐ.
- บ่อแสงคำ วงดาลา และคณะ, 1987. วันนะคะตีสลาว. เวียงจัน: วิสาหะกิดการพิมพ์จำหน่ายศึกษา.
- ประคอง นิมมานเหมินท์, 2543. นิทานพื้นบ้านศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____, 2545. นิทานพื้นบ้านศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระขุนทะวี กมพะพัน, 2016. สังสินไซ. วัดดงหมี่ยัง.
- รัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว, 2015. ฉบับปรับปรุง เลขที่ 63/สพข นครหลวงเวียงจันทน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน, 2556. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
- ศิริพร ณ ถลาง, 2552. ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส.เดชา, 1981. กลอนลำลาวดวงเดือน. สำนักพิมพ์จำหน่าย สปป.ลาว: โรงพิมพ์แห่งรัฐ
- สิลา วีระวงส์, 1949. สังสินไซ. สถานที่พิมพ์กระทรวงธรรมาธิการ.
- _____, 1969. สังสินไซ. พระนคร: โรงพิมพ์แสงศิลป์.

อ้างอิงข้อมูลการสัมภาษณ์

- คำผุย พนลือชา. อาจารย์สอนภาควิชาภาษาและวัฒนธรรมลาว มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2561.
- ศาสตราจารย์ ดร. บัวลี ปะพาพัน. ประธานหลักสูตรสาขาภาษาและวัฒนธรรมลาว ปริญญามหาบัณฑิต และหัวหน้าศูนย์วิจัยภาษาและวัฒนธรรมลาว มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2560 และวันที่ 5 มกราคม 2561.